

ANDRZEJ KOMAR

SYSTEMY FINANSOWANIA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH I RWPG

Stosunki Wspólnot Europejskich z RWPG cechują zmienne koleje losu. Nie ma powodu, by zgłębiać historię tych stosunków, były one wypadkową ogólnych stosunków między Wschodem a Zachodem. Można jedynie sięgnąć po przykłady nowszej daty, gdyż wyraźne jest dążenie obu ugrupowań do zinstytucjonalizowania dotychczasowych kontaktów. Na uwagę zasługują wyniki moskiewskiego posiedzenia szefów państw członkowskich RWPG z czerwca 1984 r. W deklaracji końcowej z tego posiedzenia kraje członkowskie RWPG podkreśliły wolę zawarcia układu o współpracy ze Wspólnotami Europejskimi, zwłaszcza wolę rozwoju stosunków gospodarczych. Inicjatywa krajów członkowskich RWPG spotkała się z umiarkowanym przyjęciem ze strony Wspólnot. Powodem tego były zróżnicowane oczekiwania obu stron. Wspólnoty oczekują zawarcia bilateralnych porozumień gospodarczych z krajami RWPG, gdyż wychodzą z założenia, że RWPG nie jest podmiotem stosunków międzynarodowych. Akcentuje się przy tym strukturę prawną i kompetencje RWPG. Natomiast RWPG jest zainteresowana zawarciem ogólnego układu między obu organizacjami, który regulowałaby m.in. stosunki bilateralne krajów RWPG ze Wspólnotami. Stanowisko RWPG ostatnio nieco się zmieniło, gdyż zdecydowano się na umożliwienie krajom członkowskim zawarcia osobnych umów handlowych i gospodarczych ze Wspólnotami. Obecnie RWPG podkreśla potrzebę podjęcia oficjalnych stosunków ze Wspólnotami, czemu miałyby służyć wzajemne uznanie dyplomatyczne. Uznanie to miałyby formę wspólnej deklaracji obu organizacji. Trudności w toku rozmów nastręcza tzw. klauzula berlińska. Wspólnoty bowiem domagają się objęcia wspólną deklaracją również Berlina Zachodniego. Tymczasem dwustronne rozmowy ze Wspólnotami prowadzi Rumunia i Węgry, pozostałe kraje RWPG sygnalizują potrzebę podjęcia takich rozmów.

W toku kontaktów między RWPG a Wspólnotami ustalono obszary przyszłej współpracy, wśród których można wymienić:

— wymianę informacji w zakresie opracowywania prognoz gospodarczych i danych statystycznych,

- dostosowanie i ujednoczenie norm i standardów artykułów przemysłowych, by ograniczyć przeszkody w wymianie handlowej,
- ochronę środowiska,
- prowadzenie wspólnych badań naukowych w wybranych dziedzinach,
- rozwój współpracy w dziedzinie budowy gazo- i naftociągów oraz linii przesyłowych energii elektrycznej,
- rozwój infrastruktury komunikacyjnej, by umożliwić rozwój wymiany gospodarczej,
- politykę w dziedzinie pomocy dla krajów rozwijających się.

W ramach poszczególnych obszarów przyszłej współpracy prowadzone są rozmowy ekspertów.

W aspekcie przyszłej współpracy szczególnego znaczenia nabiera system jej finansowania. Ukształtowanie takiego systemu wymaga podjęcia prac przygotowawczych. Niezbędne będzie ujednoczenie pewnych obszarów tego systemu, dzięki czemu można będzie przyspieszyć integrację krajów członkowskich obu organizacji i rozwinąć między nimi współpracę. Tymczasem punktem wyjścia dla przyszłych prac powinno być poznanie głównych elementów systemu finansowania obu organizacji. Porównawcze ukazanie tych elementów umożliwi wskazanie na różnice i cechy wspólne.

Geneza integracji na Wschodzie i na Zachodzie przypada na lata pięćdziesiąte, ale kierunki i założenia obu ugrupowań są zróżnicowane. W integracji krajów członkowskich RWPG podstawowe znaczenie ma koordynacja planów gospodarczych, gdyż planowanie gospodarcze stanowi cechę wspólną wszystkich wspomnianych krajów. Dlatego też koordynacja tych planów ma dla kształtowania integracji znaczenie pierwszorzędne. Wyznacza to finansom rolę wtórną. Jednakże i te założenia się zmieniają, gdyż we wszystkich krajach RWPG reformowana jest gospodarka w kierunku szerszego uwzględnienia rynku i jego pochodnych. Pozwala to mieć nadzieję na rozszerzenie zakresu finansów w procesie integracji.

Integracja krajów Wspólnot Europejskich związana jest ściśle z gospodarką rynkową i dlatego tak wyraźnie akcentuje się harmonizację instrumentów finansowych (budżetowych, podatkowych, walutowych i kredytowych).

Zróżnicowane założenia w dziedzinie integracji krajów członkowskich obu ugrupowań wymagają uwzględnienia w toku omawiania ich systemów finansowania. System finansowania organizacji integracyjnej obejmuje jej źródła dochodów, wydatki, kredytowanie i walutę. Dotąd brak jest zadowalającej definicji systemu finansowego organizacji międzynarodowej. Ewolucja systemów finansowania ugrupowania integracyjnego zmierza w kierunku ich ponadnarodowości, uniezależniania się od systemów finansowania wewnątrz krajów członkowskich.

W literaturze finansowej omawiane są trzy fazy kształtowania się ponadnarodowego systemu finansowania:

— organizacja integracyjna nie ma ani zwierzchnictwa finansowego, ani zwierzchnictwa w dziedzinie pobierania dochodów. W tej fazie źródłem finansowania są wkłady państw członkowskich,

— organizacja integracyjna nie ma zwierzchnictwa finansowego, lecz zwierzchnictwo w dziedzinie pobierania dochodów. W tej fazie może ona pobierać dochody z określonych źródeł na terenie państw członkowskich,

— organizacja integracyjna ma zwierzchnictwo finansowe i może wydawać akty prawne w zakresie dochodów własnych.

Forma finansowania organizacji integracyjnej jest uzależniona od koncepcji w zakresie metod integracji i osiągniętego jej stanu. W związku z tym można zauważyć, że system finansowania RWPG znajduje się w pierwszej z omawianych faz. Natomiast system finansowania Wspólnot znajduje się w okresie przejścia od drugiej do trzeciej fazy. Wyposażenie Wspólnot w pełne zwierzchnictwo finansowe będzie mogło nastąpić dopiero po roku 1992, tj. po wejściu w życie jednolitych aktów europejskich i urzeczywistnieniu rynku wewnętrznego¹ Nie nastąpi to automatycznie, gdyż nie wszystkie państwa członkowskie są w jednakowym stopniu zainteresowane w ograniczeniu swego zwierzchnictwa finansowego na rzecz Wspólnot. Ponadto rozważane jest przyjęcie do Wspólnot dwóch dalszych krajów — Austrii i Turcji, co opóźni przejście do trzeciej fazy systemu finansowania.

W dziedzinie gospodarki budżetowej stopień integracji w ramach obu organizacji jest bardzo zróżnicowany. Gospodarka budżetowa Wspólnot Europejskich była pierwotnie prowadzona oddzielnie przez trzy Wspólnoty (Węgla i Stali, EWG i Euratom). Stopniowo następowało ujednolicanie gospodarki budżetowej Wspólnot. Poprzedzone to było fuzją organów trzech Wspólnot w 1967 r. i układem o zmianie przepisów budżetowych z 1970 r.² Postanowienia te stanowiły podstawę dla wyłonienia budżetu zbiorczego Wspólnot, co nastąpiło 1 stycznia 1978 r. W rezultacie budżet zbiorczy Wspólnot Europejskich obejmuje:

— wydatki administracyjne Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali i odpowiadające im dochody,

— dochody i wydatki EWG,

— i dochody i wydatki Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej.

W budżecie zbiorczym nie jest ujęta cała gospodarka finansowa Wspólnot. Poza nim są wydatki operacyjne Wspólnoty Węgla i Stali i jej dochody z tytułu opodatkowania obrotu węglem i stalą. Ponadto poza budżetem zbiorczym znajdują się także środki europejskiego funduszu roz-

¹ *Einheitliche Europäische Akte*, Bulletin der EG 1986, nr 2 — Beilage.

² A. Komar, *Gospodarka budżetowa Europejskich Wspólnot*, Warszawa—Poznan 1981, s. 14 i n.

woju. Podstawowa część gospodarki finansowej Wspólnot jest objęta budżetem zbiorczym, co ukazuje jego znaczenie dla kształtowania integracji krajów członkowskich.

Rozwojowi gospodarki budżetowej Wspólnot towarzyszyło ustawodawstwo budżetowe ich organów. Ostatnie z 1977 r. przepisy prawa budżetowego regulują przede wszystkim zasady gospodarki budżetowej³, opracowywanie, strukturę i wykonywanie budżetu oraz sprawozdanie z wykonania budżetu. Najistotniejsze znaczenie ma to, że prawo budżetowe zostało wydane przez organy Wspólnot. Ukazuje to zarazem stopień uniezależnienia się Wspólnot od organów narodowych (parlamentów i rządów) krajów członkowskich.

Decyzje o wysokości i strukturze dochodów i wydatków budżetowych Wspólnot podejmują Rada Ministrów i Parlament Europejski. Zakres kompetencji tych organów w dziedzinie uchwalania budżetu jest zróżnicowany, decydujące znaczenie ma Rada Ministrów. W zakresie kształtowania wydatków decyzje należą do wspomnianych organów Wspólnot. Nieco inaczej przedstawia się decydowanie o wysokości i strukturze dochodów budżetowych. Tutaj nadal zauważalne jest uzależnienie budżetu Wspólnot od decyzji parlamentów i rządów państw członkowskich. Szczególnie dotyczy to wpływów z podatku od wartości dodanej, które stanowią blisko 63% dochodów budżetowych. Stanowią one nadal namiastkę wkładów państw członkowskich. Niewielkie są perspektywy zmiany tego stanu rzeczy, zwłaszcza wobec trudności z reformą finansowania rolnictwa, które pochłania około 75% wydatków budżetu Wspólnot. Tak więc potrzeby finansowe Wspólnot będą w przyszłych latach coraz większe, a wpływy z ceł rolnych i handlowych będą się obniżać na skutek liberalizacji obrotu handlowego. Te dwie przeciwstawne tendencje mogą utrudniać integrację gospodarki budżetowej państw członkowskich Wspólnot.

Natomiast RWPG jako organizacja nie dysponuje budżetem i przepisami prawa budżetowego. Organy RWPG nie mają szerszych kompetencji legislacyjnych. Niektóre zagadnienia z zakresu finansowania są uregulowane w art. XII Statutu RWPG. Dotyczy to jedynie kosztów utrzymania sekretariatu Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej i finansowania jego działalności. Działalność sekretariatu Rady jest finansowana w formie wkładów państw członkowskich. Wysokość wkładów poszczególnych państw członkowskich określa Komitet Wykonawczy Rady. Środki na finansowanie działalności Sekretariatu Rady są ujęte w sporządzanym przezeń preliminarzu budżetowym, który opiewa w walucie kraju, na terenie którego znajduje się siedziba Sekretariatu. W koniecznych przypadkach wydatki mogą być preliminowane w walucie innego kraju

³ A. Komar, *Rola organów Europejskich Wspólnot w kształtowaniu budżetu*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1980, z. 4, s. 73 i n.

lub w walutach wymienialnych. Preliminarz budżetowy jest przedstawiany przez sekretariat Rady jej Komitetowi Wykonawczemu i to w terminie 60 dni przed upływem roku kalendarzowego poprzedzającego rok budżetowy. Klasyfikacja preliminarza budżetowego obejmuje globalną kwotę dochodów z wyszczególnieniem udziałów poszczególnych państw członkowskich i globalną kwotę wydatków z wyszczególnieniem ich przeznaczenia na wynagrodzenia i na inne cele. W przypadku nieuchwalenia budżetu w przewidzianym terminie państwa członkowskie przekazują udziały w wysokości wynikającej z budżetu bieżącego. Działalność finansowa sekretariatu jest kontrolowana przez Komisję Rewizyjną. Dotyczy to jednak tylko pewnego fragmentu działalności Rady.

Warunki dla harmonizacji gospodarki budżetowej krajów członkowskich RWPG są w znacznym stopniu spełnione. Przede wszystkim w państwach tych, z wyjątkiem Czechosłowacji, gospodarka budżetowa jest prowadzona w ramach zbiorczych budżetów państwa. W ich ramach zawarte są budżet centralny i budżety terenowe. Istnieje zatem daleko idąca jednolitość w zakresie koncepcji gospodarki budżetowej. Podobne jest ustawodawstwo budżetowe krajów członkowskich RWPG. Jednakże dotąd nie ma projektów harmonizacji prawa budżetowego i gospodarki budżetowej Rady, zwłaszcza propozycji powołania budżetu zbiorczego RWPG.

W dziedzinie harmonizacji podatków istnieją między obu organizacjami integracyjnymi zasadnicze różnice.

Harmonizacja podatków została wpisana do traktatu o powołaniu EWG w 1957 r. Jej urzeczywistnienie stanowi warunek swobodnego poruszania się ludzi i przemieszczania dóbr oraz kapitału. Dlatego realizacja postulatu wspólnego rynku wymaga zniesienia istniejących granic podatkowych. Innym powodem podjęcia prac nad harmonizacją podatków było dążenie do wyposażenia budżetu Wspólnot w dochody własne. Jawił się zatem problem przekształcenia niektórych źródeł dochodów budżetów narodowych we własne dochody budżetu Wspólnot. Harmonizacja podatków rozpoczęła się stosunkowo wcześniej i trwa nadal. Jej rezultaty są różne. Tym niemniej można dostrzec istotne postępy w dziedzinie harmonizacji podatku od wartości dodanej. W pierwszej fazie następowało przekształcanie podatku obrotowego w podatek od wartości dodanej. Drugi etap został zapoczątkowany VI wytycznymi Rady Ministrów w sprawie harmonizacji podatku od wartości dodanej z maja 1977 r.⁴ Zmierzały one do skłonienia państw członkowskich do ujednoczenia podstawy wymiaru podatku od wartości dodanej i przekształcenia pewnej części wpływów z tego podatku w dochody budżetu Wspólnot. Do 1980 r. 9 krajów członkowskich wprowadziło do ustawodawstw podatek od war-

⁴ A. Komar, *Probleme der Steuerharmonisierung in der EG*, Saarbrücken 1983., s. 5 i n.

tości dodanej. Obecnie trwa przejmowanie tego podatku przez Grecję, Hiszpanię i Portugalię. Trwa jeszcze okres przejściowy, co utrudnia całościową harmonizację podatku od wartości dodanej.

Dla swobodnego przepływu ludzi, towarów, usług i kapitału mają również znaczenie podatki od spożycia. W 1972 r. Komisja Wspólnot przedłożyła propozycje zmian w zakresie tych podatków. Komisja dokonała klasyfikacji tych podatków w czterech grupach.

- podatki nadające się do harmonizacji,
- podatki, które nie będą harmonizowane, gdyż nie mają znaczenia dla wymiany towarowej, na przykład podatki od lokali rozrywkowych,
- podatki, które powinny być włączone do podatku od wartości dodanej (w formie podwyższonych stawek),
- podatki podlegające uchyleniu.

Realizacja tych postulatów nie jest łatwa, gdyż istnieje asymetria w zakresie liczby i rodzajów podatków między poszczególnymi krajami członkowskimi.

Komisja przygotowała również propozycje harmonizacji podatku od spółek, zwłaszcza stawek podatkowych. Komisja zaleca ukształtowanie stawek podatkowych na poziomie od 45% do 55%. Jest to postulat stosunkowo łatwy do spełnienia, gdyż gros krajów członkowskich stosuje stawki we wspomnianej wysokości. Zważywszy na ponadnarodowy zakres działalności spółek niezbędna jest harmonizacja innych elementów konstrukcji podatku od spółek, zwłaszcza jego podstawy opodatkowania.

Niezwykle skromne są postulaty w dziedzinie harmonizacji podatku dochodowego, co wynikało z przekonania o małej mobilności siły roboczej na obszarze Wspólnot. Sytuacja ta się jednak zmienia i wymaga zmian podatkowych.

W RWPG harmonizacja podatków nie odgrywa na razie większej roli. Wynika to z nieznacznego wpływu podatków na wymianę towarową między krajami członkowskimi. Jednakże sytuacja zmienia się, gdyż coraz częściej postuluje się kształtowanie wymiany towarowej przy pomocy instrumentów finansowych — cen, kursów walutowych, podatków, ceł, stopy procentowej od kredytów itp. Łączy się to z dokonywanymi reformami gospodarczymi w krajach członkowskich Rady.

Istnieją pewne przesłanki ułatwiające przyszłą harmonizację opodatkowania. Należy tu przede wszystkim wymienić zbliżane systemy podatkowe. Odnosi się to zwłaszcza do podatku obrotowego od przedsiębiorstw uspołeczniionych. We wszystkich krajach członkowskich Rady jest stosowany jednokrotny podatek obrotowy, z wyjątkiem Węgier, gdzie wprowadzono podatek od wartości dodanej. Pozostałe kraje także zmierzają w kierunku wprowadzenia podatku od wartości dodanej. Istnieje zatem wspólna płaszczyzna w zakresie reform podatkowych.

W następstwie wprowadzania do gospodarki mechanizmów rynkowych i przypisaniu zyskowi większego znaczenia następuje reforma opo-

datkowania dochodu przedsiębiorstw. Kraje członkowskie Rady bądź wprowadziły podatek dochodowy od przedsiębiorstw uspołecznionych bądź też sukcesywnie będą go wprowadzać. Wychodzi się bowiem z założenia ograniczania opodatkowania konsumpcji na rzecz opodatkowania zysku.

Zauważalny jest również odwrót od tezy o zbędności powszechnego opodatkowania dochodów osobistych. Stopniowo następuje w tym zakresie przełom. Skoro w ramach przebudowy gospodarki zamierza się preferować indywidualną aktywność zawodową, to i jej wyniki finansowe stanowić będą podstawę opodatkowania.

Znaczne różnice istnieją w dziedzinie opodatkowania prywatnej działalności gospodarczej. Jest ono uzależnione od zakresu i znaczenia tej gospodarki. Jednakże podobne są tendencje zmierzające do rozwijania różnych form gospodarki prywatnej, w tym również z udziałem kapitału zagranicznego. Będzie to mieć swoje implikacje w silniejszym zaakcentowaniu znaczenia podatków dochodowych.

Dlatego można twierdzić, że istnieją pewne przesłanki dla harmonizacji systemów podatkowych krajów RWPG. Na razie brak jest w tym względzie konkretnych propozycji. Można jednak przewidywać, że w miarę rozszerzania wzajemnych stosunków gospodarczych niezbędne będzie ujednoczenie opodatkowania. Jak dotąd czyni się to w formie dwustronnych umów o zapobieżeniu podwójnego opodatkowania⁵.

W dziedzinie systemu bankowego i kredytowego zauważalne są pewne podobieństwa obu organizacji integracyjnych. W ramach Wspólnot Europejskich funkcjonuje od 1958 r. Europejski Bank Inwestycyjny. Służy on finansowaniu projektów inwestycyjnych w dziedzinie przemysłu, energetyki i infrastruktury. Program finansowania tych przedsięwzięć jest dosyć zróżnicowany; można tu wymienić nakłady na:

- rozwój słabszych gospodarczo regionów Wspólnot,
- realizację programów energetycznych Wspólnot (wykorzystanie źródeł energetycznych, oszczędność energii, różnicowanie importu energii)
- modernizację i przekształcenie działalności przedsiębiorstw,
- rozwój komunikacji i transportu oraz łączności.

Podstawowa część środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego pochodzi z pożyczek zaciąganych na międzynarodowym rynku kapitałowym. Bank finansuje również przedsięwzięcia inwestycyjne w krajach trzecich, zwłaszcza w krajach będących sygnatariuszami układu z Lomé.

W ramach RWPG funkcjonują dwa banki — Międzynarodowy Bank Współpracy Gospodarczej i Międzynarodowy Bank Inwestycyjny. Międzynarodowy Bank Współpracy Gospodarczej został powołany w 1963 r. na podstawie umowy zawartej między krajami członkowskimi Rady. Po-

⁵ J. Głuchowski, *Prawnomiędzynarodowe stosunki finansowe państw socjalistycznych*, Warszawa—Poznań—Toruń 1984, s. 92 i n.

wodem powołania Banku był rozwój stosunków gospodarczych i handlowych. Organami kierowniczymi banku są rada i zarząd. Do ważniejszych zadań Banku należą m.in.:

- prowadzenie wielostronnych rozliczeń w rublu transferowym,
- kredytowanie handlu zagranicznego krajów członkowskich i innych interesów gospodarczych,
- przyjmowanie złota i walut wymienialnych od krajów członkowskich,
- przyjmowanie i gromadzenie wolnych środków krajów członkowskich w rublu transferowym,
- badanie możliwości wymiany rubla transferowego na złoto i waluty wymienialne,
- prowadzenie innych czynności bankowych zleconych przez kraje członkowskie lub przez Bank.

Międzynarodowy Bank Współpracy Gospodarczej udziela następujących kredytów:

- kredytu płatniczego z tytułu rozliczeń w wymianie towarowej, co ma miejsce wówczas, gdy nabywca nie dysponuje środkami na opłacenie zamówionych towarów,
- na pokrycie przejściowych trudności finansowych, zwłaszcza uwarunkowanych czynnikami sezonowymi,
- na pokrycie pozaplanowych trudności finansowych wynikających z nieterminowej realizacji dostaw towarów i płatności,
- na sfinansowanie ponadkontyngentowej wymiany towarowej,
- na zrównoważenie bilansu płatniczego poszczególnych państw,
- na finansowanie wspólnej budowy, rekonstrukcji i wykorzystania obiektów przemysłowych.

Kredyty są oprocentowane. Wysokość oprocentowania jest zróżnicowana i uzależniona od rodzaju kredytu i terminu na jaki został udzielony. Decyzje w tej sprawie należą do rady Banku. Międzynarodowy Bank Współpracy Gospodarczej jest upoważniony do ograniczenia przyznanych uprzednio kredytów lub zupełnego zaniechania kredytowania państwa, które nie wywiązuje się z płatności wobec Banku.

Międzynarodowy Bank Inwestycyjny powstał na podstawie umowy między państwami członkowskimi w 1970 r. Organami kierowniczymi są rada i zarząd Banku. Do podstawowych zadań Banku należy udzielanie średnio- i długoterminowych kredytów na następujące cele:

- na doskonalenie specjalizacji i kooperacji państw członkowskich,
- na rozwój źródeł energetycznych i surowcowych,
- na budowę przedsiębiorstw o podstawowym znaczeniu dla gospodarki państw członkowskich.

Oba wspomniane banki odgrywają istotną rolę w finansowaniu wspólnych przedsięwzięć gospodarczych i stanowią ważny czynnik integrujący kraje członkowskie.

Ważną rolę w procesie integracji odgrywają kwestie walutowe. Obie organizacje nie mają wspólnej waluty i posługują się jednostkami rachunkowymi, którymi w przypadku Wspólnot jest europejska jednostka walutowa (European Currency Unit), a w przypadku RWPG — rubel transferowy. Są to jednak podobieństwa powierzchowne, gdyż kraje członkowskie Wspólnot dysponują walutami wymiennymi, a kraje członkowskie RWPG nadal nie mają takich walut.

W traktacie rzymskim zostały określone założenia przyszłej współpracy walutowej państw członkowskich Wspólnot, której głównym celem powinna być liberalizacja obrotu walutowego. W związku z tym powierzono różnym grupom roboczym przygotowanie odpowiednich propozycji. Do najważniejszych należą raport Wernera⁶ i raport Tindemansa⁷. Podstawowe znaczenie miało powołanie w 1979 r. europejskiego systemu walutowego⁸. Głównymi elementami tego systemu są: mechanizm kształtowania kursów walutowych, mechanizm kredytowy i europejska jednostka walutowa. Rdzeniem europejskiego systemu walutowego są stabilne, ale i łatwo przystosowujące się do zmian kursy walutowe. W związku z tym określono kurs podstawowy każdej z walut narodowych wobec europejskiej jednostki walutowej i tolerancję odchyłeń kursowych ($\pm 2,25\%$, a dla Włoch $\pm 6\%$). W przypadku naruszenia granic tolerancji banki centralne są zobowiązane do interwencji w formie udzielania wzajemnych i doraźnych kredytów walutowych. Zapewnieniu stabilizacji walutowej służy również mechanizm kredytowy. Można tu rozróżnić krótkoterminową pomoc walutową dla złagodzenia przejściowych trudności w zakresie bilansu płatniczego. Średnioterminową pomoc finansową na okres od 2 do 5 lat na sfinansowanie skutków trudności gospodarczych.

Europejska jednostka walutowa stanowi zestawienie „koszyka” walut niektórych krajów członkowskich Wspólnot, które uczestniczą w pełni w europejskim systemie walutowym. Wartość europejskiej jednostki walutowej jest zestawiona w następujący sposób:

- 0,719 marki zachodnioniemieckiej,
- 0,0878 funta szterlinga,
- 1,31 franków francuskich,
- 140 lirów włoskich,
- 0,256 guldena holenderskiego,
- 3,71 franków belgijskich,

⁶ *Bericht an Rat und Kommission über stufenweise Verwirklichung der Wirtschafts- und Währungsunion in der Gemeinschaft* „Werner Bericht”, Bulletin der EG 1970, nr 11 — Sonderbeilage.

⁷ A. Komar, *Unia Europejska w koncepcji Leo Tindemansa*, Sprawy Międzynarodowe 1977, nr 1, s. 113 in.

⁸ H. E. Scharrar, W. Wessels, *Das Europäische Währungssystem*, Bonn 1983, s. 51 in.

- 0,14 franka luksemburskiego,
- 0,219 korony duńskiej
- 0,0871 funta irlandzkiego,
- 1,15 drachm greckich.

Najsilniejszą pozycję w „koszyku” europejskiej jednostki walutowej ma marka zachodnioniemiecka — 35%, a następnie frank francuski i gulden holenderski — po około 11%. Europejska jednostka walutowa spełnia kilka funkcji. Służy kształtowaniu kursów podstawowych walut krajów członkowskich, stanowi jednostkę rachunkową, jest środkiem płatniczym i rezerwowym banków centralnych. Ponadto poza „koszykiem” pozostaje tzw. prywatna europejska jednostka walutowa, która jest stosowana w transakcjach bankowych z osobami fizycznymi (głównie kredytowych).

W ramach RWPG stosunkowo intensywnie zajęto się sprawami walutowymi w latach siedemdziesiątych⁹. W kompleksowym programie rozwoju integracji krajów RWPG z 1971 r. poruszono problem wspólnej waluty jako podstawy dla rozliczeń krajów członkowskich, problem kursów walutowych i wymienialności w ramach RWPG. Jak dotąd trwają dyskusje nad wspomnianymi problemami. Rozwiązanie ich nie jest łatwe z kilku powodów. Wśród nich można by wymienić bierną rolę pieniądza w kształtowaniu gospodarki krajów RWPG i dwustronność stosunków gospodarczych. Podstawowe znaczenie ma wspólna waluta i wymienialność walut narodowych. Wspólna waluta miałaby służyć następującym celom:

- stanowić kryterium określania wartości towarów i usług i kształtowania ich cen,
- stanowić środek płatniczy, który byłby swobodnie wymieniany na waluty wymienialne i złoto,
- stanowić miałaby środek akumulacji i umożliwiałyby nabycie towarów w każdym z państw członkowskich.

Nad tymi zagadnieniami pracują grupy ekspertów krajów członkowskich. Jednak pomyślnie rozwiązanie kwestii walutowych w ramach RWPG zależy w decydującym stopniu od uporządkowania systemu cen, kształtowania dochodów i umocnienia roli pieniądza w poszczególnych krajach członkowskich. Do czasu rozwiązania tych problemów rubel transferowy będzie spełniał nadal funkcję jednostki rozrachunkowej. Jednakże pojawiły się przesłanki pozytywnego rozwiązania kwestii walutowych RWPG. Są nimi zapoczątkowane w wielu krajach członkowskich daleko idące reformy ekonomiczne, których wspólnym mianownikiem jest aktywna rola pieniądza w kształtowaniu gospodarki. Proces ten, niezależnie od jego przebiegu, jest dla krajów członkowskich nieuchronny.

⁹ A. Komar, *Währungsprobleme des Rates für gegenseitige Wirtschaftshilfe*, Saarbrücken 1983, s. 5 in.

W opracowaniu zarysowano systemy finansowania obu organizacji integracyjnych w Europie. Zauważalne są nadal znaczne różnice w tym zakresie. Jednakże integracja ma swoje uniwersalne instrumenty, a do takich można zaliczyć budżet, podatki, walutę, kredyt itp. Obie organizacje będą w przyszłości zmuszone do bliższej współpracy, która wymagać będzie pewnej unifikacji instrumentów finansowych. Dlatego postulaty szerszego wykorzystania instrumentów finansowych w procesie integrowania Europy wymagać będą wielu przeobrażeń w gospodarce finansowej krajów członkowskich obu organizacji integracyjnych. Także i tego dążenia nie będzie można ignorować. Stąd postulat szybkiego i pełniejszego wykorzystania instrumentów finansowych w integrowaniu krajów członkowskich RWPG, co stanowi warunek ich rozwoju gospodarczego i społecznego.

SYSTEMS OF FINANCING THE EUROPEAN COMMUNITIES AND THE CMEA

Summary

The article discusses the issues of an agreement between the two European integration organizations and the systems of financing those groups. In recent times, the negotiations aimed at concluding a treaty between the European Community and the CMEA are conducted more and more often. Since an important place in relations between the two organizations will fall to financial matters, the article shows similarities and differences in that respect. The article discusses budget economy, taxation, bank organization and currency matters. To attain the integration, the European Communities employ in the first place financial instruments, whereas the main tool to further the integration of the CMEA countries is the coordination of their economic plans, the financial instruments being of secondary importance. However, in future it will be indispensable for the CMEA countries to use more and more often the financial instruments in order to achieve integration. The latter requirement is important also for a future agreement between the two organizations.